

Інформаційна довідка
до проекту Закону України
«Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України у зв'язку із створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури»
*(реєстр. № 11307 від 29.05.2024 р.)**

Анотація. В інформаційній довідці аналізуються положення проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України у зв'язку із створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури» (реєстр. № 11307 від 29.05.2024 р.) (далі – законопроект) на предмет відповідності законопроекту вимогам Конституції України, основоположним засадам правотворчої діяльності та нормам чинного законодавства України і практики Європейського суду з прав людини у сфері кримінального судочинства, а також наявності ризиків, які можуть перешкоджати належній реалізації законопроекту під час правозастосовної діяльності та досягненню проголошеної в ньому мети.

Ключові слова: кримінальне провадження, військова юстиція, Воєнна поліція, Спеціалізована воєнна прокуратура, воєнний стан, воєнні злочини, інтереси військовослужбовців.

Метою законопроекту, пов'язаного із законопроектом, яким пропонується створити Воєнну поліцію і Спеціалізовану воєнну прокуратуру (реєстр. № 11306 від 29.05.2024 р.), визначено «забезпечення комплексного підходу в ході розбудови системи органів Військової юстиції України, наслідком чого є забезпечення Парламентом України можливості виконання повноважень, визначених Конституцією та законами України, прокурорами Спеціалізованої воєнної прокуратури, слідчими та дізнавачами Воєнної поліції України в умовах воєнної агресії російської федерації, особливого періоду, правого режиму воєнного стану в розрізі створення та функціонування Спеціалізованої воєнної прокуратури та Воєнної поліції України, в рамках розбудови системи органів Військової юстиції України для забезпечення ефективного вирішення завдань захисту національних інтересів від загроз у воєнній, оборонній та військовій сферах, підтримання належного правопорядку у зазначених сферах, забезпечення охорони прав і законних інтересів військовослужбовців та членів їх сімей, а також підвищення ефективності виявлення, документування і розслідування воєнних злочинів, злочину геноциду та злочинів проти людяності, скоєних російською федерацією на території України»¹.

У зв'язку з цим вводяться нові суб'єкти кримінального процесу – слідчі і дізнавачі Воєнної поліції України та прокурори Спеціалізованої воєнної прокуратури, регламентується їхній процесуальний статус, визначається виключна підслідність слідчих і дізнавачів Воєнної поліції України тощо. При цьому вказується, що «реалізація законопроекту не потребуватиме додаткових витрат із Державного бюджету України», що не відображає дійсність, адже поява нових органів і суб'єктів

¹ Із пояснювальної записки до законопроекту.

кримінального провадження передбачає кадрове розширення і необхідність їх матеріального забезпечення. Це, своєю чергою, не узгоджується з приписами частини третьої статті 91 Регламенту Верховної Ради України, згідно з якими до таких законопроектів необхідне фінансово-економічне обґрунтування, включаючи відповідні розрахунки.

Підтримуючи доцільність запровадження інституту військової юстиції і її складових – військової поліції та військової прокуратури, а також, як наслідок – необхідність внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), вважаємо за доцільне зазначити таке.

1. Назва законопроекту потребує граматичного редагування, а також корегування, пов'язаного з тим, що «створення і посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури» не становлять предмет правового регулювання КПК України.

2. За умови віднесення прокурорів Спеціалізованої військової прокуратури до поняття «прокурор» (об'єктивно доцільно при введенні посад прокурорів Спеціалізованої військової прокуратури) і внесення відповідних змін до Закону України «Про прокуратуру», виокремлення посади «воєнного прокурора» у пункті 15 частини першої статті 3 КПК України є недоречним (прокурори Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, наприклад, не виділяються).

3. Частину шостої статті 36 КПК України пропонується доповнити новим абзацом: «Скасування незаконних та необґрунтованих постанов слідчих, дізнавачів Воєнної поліції України, *органу досудового розслідування державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України*, може бути здійснено Генеральним прокурором або заступником Генерального прокурора – Головним воєнним прокурором, особою, яка виконує його обов'язки, та визначеними заступником Генерального прокурора – Головним воєнним прокурором прокурорами Спеціалізованої воєнної прокуратури. Скасування незаконних та необґрунтованих постанов прокурорів Спеціалізованої воєнної прокуратури може бути здійснено Генеральним прокурором або заступником Генерального прокурора – Головним воєнним прокурором, особою, яка виконує його обов'язки, його першим заступником та заступниками».

У зв'язку з цим необхідно зауважити, що вичерпний перелік органів досудового розслідування (органів, що здійснюють досудове слідство і дізнання) наведено у статті 38 КПК України, і «*орган досудового розслідування державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України*» у положеннях цієї статті, як і в положеннях статті 216 КПК України (слідчість), не згадується. Таким органом відповідно до частини першої статті 1 Закону України «Про Службу безпеки України» є Служба безпеки України, проте в КПК України вживається терміносистема «слідчі / дізнавачі органів безпеки». При цьому скасування незаконних та необґрунтованих постанов слідчих, дізнавачів органів безпеки підпадає під дію чинної частини шостої статті 36 КПК України.

Окрім того, пропонується суб'єктно розширений підхід до скасування постанов слідчих, дізнавачів Воєнної поліції є необґрунтованим і неузгодженим із попереднім абзацом щодо постанов детективів НАБУ.

Аналогічна термінологічна неузгодженість впливає і з пропонованого абзацу 2 частини першої статті 41 КПК України.

4. Щодо змін до частини третьої статті 154 КПК України: Національну гвардію очолює не Голова, а Командувач (стаття 7 Закону України «Про Національну гвардію України»); згідно з проектом № 11306 діяльність воєнної поліції розповсюджується не лише на перераховані в частині третій статті 154 КПК України органи (у пропонованій редакції), а й на Державну спеціальну службу транспорту і Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України (стаття 5 законопроекту № 11306) – а керівники цих державних органів відсутні в переліку цієї норми; начальник Воєнної поліції *призначається на посаду та звільняється з посади Верховною Радою України* за поданням Прем'єр-міністра України (частина друга статті 7 законопроекту № 11306) – а відсторонення від посади пропонується Президентом України.

5. У пункті 3 частини одинадцятої статті 216 КПК України (у редакції законопроекту) Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України некоректно прирівняна до «інших військових формувань».

Таким чином, розглядуваний законопроект матиме об'єктивну доцільність за умови ухвалення проекту реєстр. № 11306 (який передбачає створення воєнної поліції і спеціалізованої воєнної прокуратури), але потребує коригуючих, антиколізійних уточнень.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*